

Mediemangfoldsutvalget innspillmøte Bergen 9 mai 2016

Helle Sjøvaag

Jeg skal snakke om tre ting som handler om trusler mot og sikring av norsk mediemangfold: jeg skal snakke om hva mediemangfold er; jeg skal snakke om hva mangfoldsprinsippene betyr i forhold til hvordan infrastrukturen bør se ut for å opprettholde et mediemangfold; og jeg skal snakke om hva som kan true statens reguleringsevne i forhold til infrastrukturkravet.

1. Prinsippene som ligger bak reguleringen av mediene handler om ytringsfrihet, representasjon og markedssvikt. Mangfold er like mye et demokratisk ideal som et mediepolitisk mål. Fordeling av makt er basert på representativitet og kamp om oppslutning for ulike politiske løsninger basert på fri meningsutveksling. For at denne informasjonsutvekslingen skal føre frem til de beste løsningene for samfunnet må alle stemmer slippe til i debatten. Fordi denne debatten føres i og av de redaksjonelle mediene ligger det to prinsipper til grunn for at denne sfæren skal fungere på best mulig måte: privat eierskap, og (følgelig) regulering som forhindrer markedssvikt.

Medienes rolle i demokratiet er først og fremst basert på uavhengighet fra staten. Men fordi slik privat mediedrift nødvendigvis drives kommersielt, og profitorienterte virksomheter gjerne sikter på de største markedene – størst mulig publikum – gjør og medienes uavhengighet fra staten at det foreligger en fare for markedssvikt. Dersom det ikke foreligger insentiver i systemet som sikrer at også stemmene som befinner seg utenfor mainstream har kanaler som reflekterer eller slipper til minoritetsstemmer, klarer vi ikke å oppnå representasjon i systemet, og systemet, demokratiet, mister sin legitimitet.

Det er derfor ytringsfrihetsparagrafen inneholder et infrastrukturkrav. Myndighetene skal tilse at det foreligger en infrastruktur som sikrer demokratiet – basert på representasjon og informasjonsfrihet. Derfor er mangfold først og fremst en prosessverdi. Demokratisk pluralisme oppnås altså ved at det finnes en infrastruktur som lar et mangfold av stemmer delta i debatten. Det er ikke først og fremst viktig at utfallet av debatten er mangfoldig. Det viktigste er at prosessen som fører til politisk

enighet er tilrettelagt sånn at ulike stemmer får delta. Det er derfor vi regulerer mediene som åsteder for enighetsprosesser. Mediene utgjør sånn sett den infrastrukturen som sikrer demokratiske prosesser.

Reguleringen må derfor sikre både at private penger investerer i journalistiske virksomheter, og at det finnes kanaler hvor politiske, sosiale og geografiske minoriteter slipper til. NRK er et virkemiddel i en slik politikk. Det samme er lokalaviser, nummer to-aviser og meningsbærende aviser. Dersom mediemangfoldet skal sikres må redaksjonell virksomhet både kunne drives på Svalbard, på den politiske venstrefløyen og i dokumentarfilmformatet, for bønder, fiskere, kristne og konservative.

Dessuten må journalistikk kunne drives med profitt. Uten lønnsomhet er det få insentiver for private investorer å legge penger i redaksjonelle virksomheter. Konkurrerende, private medievirksomheter sikrer den avstanden til staten som er nødvendig for at journalistikken skal kunne overvåke politikken. Konkurransen mellom kommersielle mediebedrifter forhindrer informasjonsunderskudd. Eventuelle forsøk på statlig sensur reduseres når redaktører og journalister vet at informasjonen de sitter på antakelig og ligger på konkurrentenes skrivebord. Det er kombinasjonen av det journalistiske samfunnsoppdraget, medienes legitimitetsbehov og profittmotivet som gjør mediene til en demokratiserende kraft. Inntektssvikten i mediebransjen er med andre ord ikke bare et bedriftsøkonomisk problem, det er et demokratisk problem, og en trussel mot mediemangfoldet.

2. Men den største trusselen mot norsk mediemangfold slik jeg ser det handler om hvilke regulative verktøy staten har til rådighet for å sikre mangfold i norsk medielandskap i fremtiden. Private amerikanske selskaper som Netflix og YouTube og Facebook tar ikke bare reklamekronene fra norske redaksjonelle produkter, de tar også publikum fra norske TV kanaler. De truer den portvaktfunksjonen som gjør at mediene kan fungere som en infrastruktur for demokratiet – tilgang til folkets tid og oppmerksomhet. Disse superaktørene får stadig mer makt i medielandskapet, uten at de operer med noen form for public service ideal, har et samfunnsoppdrag, produserer redaksjonelt innhold, eller trenger forholde seg til norsk medieregulering.

Infrastrukturkravet fordrer regulering av norsk infrastruktur. Så hva skjer når mer av kontrollen over mediernes infrastruktur flytter ut av landet, til private, amerikanske, ikke-redaksjonelle interesser uten forpliktelser på innholdssiden? Faktum er at infrastruktur spiller en avgjørende rolle i medieøkologien. Spørsmålet er hva som blir konsekvensen av at infrastrukturen som formidler medieinnholdet blir uregulerbar? For staten vil dette handle om hvordan man skal regulere mediemarkedet slik at det ikke blir så fragmentert at det blir vanskelig å opprettholde en nasjonal samtale. Mister vi den nasjonale samtalen så feiler staten i infrastrukturkravet.

3. Så da blir spørsmålet hvordan staten kan sikre folks tilgang på nyheter og aktualiteter. Når mediernes økonomi ser ut som den gjør, og det foreløpig er få løsninger på businessmodell-krisen, er det desto viktigere å opprettholde en infrastruktur som kan sikre folk et mangfold av stemmer og innhold. For de fleste innbyggerne i Norge er det lokalavisen og allmennkringkastingen som utgjør den daglige mediedietten – Mørenytt og Sandnesposten og Malvikbladet og NRK og TV 2. Store aviser dekker ikke saker som angår et lite antall, lokalt orienterte borgere. Små aviser dekker ikke den store, nasjonale debatten.

Mens det i de store nyhetsmediene er det interne mangfoldet som er viktigst – at innholdet i hver kanal er mangfoldig – reflekterer lokalavismarkedene de eksterne mangfoldsindikatorer sterkest – hvorvidt kanaltilbudet er mangfoldig.

Lokalavisstrukturen handler på en veldig direkte måte om representasjon. Det er fordi avstand til sentrum reflekterer avstand til makten, som igjen er et spørsmål om demokratisk pluralisme. Samtidig dreier avis konkurransen mer og mer i retning av eksklusivitet. Redaksjonene spinger i mindre og mindre grad etter de samme sakene. De har ikke ressurser til det. Når det er ikke lenger sånn at du kan holde én avis og få med deg alle dagens viktigste saker, blir det desto viktigere å opprettholde et mangfold av kanaler – fordi kanalene blir mer og mer forskjellige.

4. Så, for å oppsummere: den største trusselen mot norsk mediemangfold er at staten ikke klarer å finne gode regulative verktøy til å sikre at vi kontrollerer infrastrukturen selv, og ikke overlater den til Google og Facebook og Apple og Amazon.

5. Og den beste måten å sikre befolkningen tilgang på nyheter og aktualiteter er å vedlikeholde lokalavisene; kommersielt levedyktige private medier; sterke, innovasjonsdyktige redaksjoner; og allmennkringkasting (også i Bergen). Særlig fordi superaktørene tar mer og mer av makten er det viktig at man passer på at det finnes en kommersiell allmennkringkaster i Norge. Så mine svar på disse spørsmålene er kanskje konservative, men før avisene finner løsninger på inntektssvikten på annonsesiden, har staten ansvar for å passe på at ikke infrastrukturen (mediene) forvitrer i mellomtiden.